

АНГЛОМОВНИЙ КОНЦЕПТ *JEWELLERY*: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТTHE ENGLISH CONCEPT *JEWELLERY*: SOCIOCULTURAL ASPECT

Цобенко О.В.,

orcid.org/0000-0002-0063-3719

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Національного університету «Одеська морська академія»

Стаття присвячена аналізу соціокультурного аспекту англomовного концепту *JEWELLERY* як фрагменту картини світу. Матеріалом аналізу слугували дві спеціалізовані енциклопедії, а саме: *An Illustrated Dictionary of Jewelry* та *Glossary of Jewelry-Related Terms*. У роботі використано такі методи дослідження: компонентний аналіз, дефініційний аналіз, концептуальний аналіз, ономазіологічний аналіз. Спеціалізовані енциклопедичні джерела містять інформацію стосовно 300 номінацій ювелірних прикрас. Відповідно до місця носіння, досліджені назви ювелірних прикрас поділяються на 6 блоків соматичної локалізації, а саме: прикраси для голови, прикраси для шиї, прикраси для рук, прикраси для тулуба, прикраси для ніг та прикраси статевих органів. Енциклопедичні тлумачення зазначають приналежність певного об'єкту до класу ювелірних прикрас, описують форму ювелірних виробів, вказують місце носіння, суб'єкта носіння та особливості використання тієї чи іншої прикраси. Відмінності дефініцій назв ювелірних прикрас у загальномовних та спеціалізованих словниках полягають в об'ємі та детальності інформації про дані артефакти. В межах аналізу соціокультурного аспекту виділяємо соціальне призначення ювелірних прикрас, яке лягло в основу їхньої мотивації. Це у першу чергу проявляється у назвах тих прикрас, які позначають належність того, хто її носить, до певної групи, тобто ці прикраси мають ідентифікаційні функції. Зазначимо, що ця функціональна спрямованість відзначається в основному у різновидах обручок. Ономазіологічний аналіз вибірки показав, що аналізована ознака відображає також і символічне призначення тих чи інших прикрас. Як правило, ці прикраси символізують певні відношення між особами, які їх носять. Перспективою проведеного аналізу є дослідження особливостей вербалізації концепту *JEWELLERY* в англomовному дискурсі.

Ключові слова: картина світу, концепт, соціокультурний аспект, ювелірні прикраси.

The article is dedicated to the analysis of the sociocultural aspect of the English concept *JEWELLERY* as a fragment of the world view. Two specialized encyclopaedias served as material for the analysis, namely: *An Illustrated Dictionary of Jewelry* and *Glossary of Jewelry-Related Terms*. The following research methods have been used in the work: componential analysis, definitional analysis, conceptual analysis, onomasiological analysis. Specialized encyclopaedic sources contain information on 300 nominations of jewellery. According to the place of wearing, the investigated names of jewellery are divided into 6 blocks of somatic localization, namely: head jewellery, neck jewellery, hand jewellery, body jewellery, leg jewellery, and genital jewellery. Encyclopaedic interpretations indicate the belonging of a certain object to the class of jewellery, describe the shape of jewellery, indicate the place of wearing, the subject of wearing, and the specifics of the use of this or that jewellery. The differences in the definitions of the names of jewellery in common and specialized dictionaries lie in the volume and detail of information about these artefacts. Within the analysis of the socio-cultural aspect, we highlight the social purpose of jewellery, which formed the basis of their motivation. This is first of all manifested in the names of those ornaments that indicate the belonging of the wearer to a certain group, that is, these ornaments have identification functions. It should be noted that this functional orientation is noted mainly in the varieties of wedding rings. The onomasiological analysis of the sample showed that the analysed feature also reflects the symbolic purpose of certain ornaments. As a rule, these ornaments symbolize certain relationships between the persons who wear them. The perspective of the conducted analysis is the study of the peculiarities of the verbalization of the concept *JEWELLERY* in the English discourse.

Key words: world view, concept, sociocultural aspect, jewellery.

Постановка проблеми. Ювелірне мистецтво – виготовлення художніх виробів (прикрас, предметів побуту, культу тощо) переважно із дорогоцінних металів із застосуванням коштовного каміння або інших різноманітних матеріалів – є одним із найдавніших та найпоширеніших видів декоративно-прикладного мистецтва. Історія ювелірної справи сягає 75 тисяч років – саме так археологи датують найдавнішу знахідку ювелірної прикраси на території Африки. Ювелірні вироби завжди були тісно пов'язані зі змінними умовами історичного побуту (наприклад, зі специфікою стилів одягу)

та відігравали роль своєрідних знаків, що виявляли соціальний статус володаря, а також мали магічний смисл (у функції амулетів).

Як відзначають мистецтвознавці, в процесі історичного розвитку соціально престижне значення ювелірних виробів часто витісняло пов'язані з ними релігійно-магічні уявлення. Ювелірне мистецтво залишається одним із засобів формування цілісного художнього середовища, що дозволяє одночасно підкреслити як красу природного матеріалу, так і витонченість його обробки [1]. З огляду на зазначене, дослідження концепту *JEWELLERY* дозволить проаналізувати відпо-

відний фрагмент соціокультурної картини світу англомовного соціуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Концепт, як одне із центральних понять лінгвокультурології, має безліч інтерпретацій та визначень, оскільки він поєднує у собі значення, зміст і форму породження цього змісту та значення. У комунікації концепт може бути представлений як вербально, так і невербально. Внутрішня форма, ядро та актуальний шар становлять структуру концепту [2].

Концепти є результатом людського пізнання. Вони можуть бути абстрактними чи конкретними, простими чи складними, справжніми чи вигаданими. Концепт може бути чимось, про що говориться, отже, концепт може бути описом завдання, функції, дії, стратегії та ін [3]. Концепти – найістотніші конструкти в теоріях мислення. Узагальнюючи визначення, можна дійти висновку, що концепт – це щось абстрактне, яке зберігається у свідомості людини і знаходить своє вираження у мові та культурі.

Концепт включає у себе як смислове і понятійне, так і виключно суб'єктивне сприйняття. Завдяки концептам можна зрозуміти ментальність того чи іншого народу, зрозуміти окремого індивіда. Концепти зберігаються у свідомості людей і виражаються не тільки через мову, але й невербально, за допомогою жестів та міміки [4].

Існують різні класифікації концептів, в основі яких лежать певні принципи. Вербально виражені концепти можуть виражатися словом, словосполученням з різним ступенем стійкості, фразеологізмами та прецедентними текстами або мікротекстами [3].

Аналізований концепт JEWELLERY є вербально вираженим, в якості номінативи виступає відповідна англомова лексична одиниця.

Постановка завдання. *Мета статті* полягає у дослідженні соціокультурного аспекту англомовного концепту JEWELLERY як фрагменту картини світу. Матеріалом аналізу слугували дві спеціалізовані енциклопедії, а саме: *An Illustrated Dictionary of Jewelry* та *Glossary of Jewelry-Related Terms*. У роботі використано такі методи дослідження: компонентний аналіз, дефініційний аналіз, концептуальний аналіз, онемасіологічний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалося, ювелірне мистецтво має довгу та насичену історію, тісно пов'язану із культурою певного історичного періоду, тож не дивно, що на сьогоднішній день існують численні спеціалізовані словники, які відображають специфіку ювелірної справи.

Необхідно відзначити, що вищевказані енциклопедичні джерела висвітлюють широке коло понять, пов'язаних із ювелірною справою. Умовно можна виділити п'ять тематичних блоків, а саме: назви та інформація про ювелірні компанії, назви процесів обробки дорогоцінного каміння та металів, власне назви коштовного каміння та назви благородних металів, які використовуються у ювелірній справі, і, звичайно ж, назви ювелірних прикрас.

Загальна вибірка власне номінацій ювелірних прикрас склала 300 номінативних одиниць. Зазначені енциклопедії наводять наступні визначення ювелірних прикрас:

“Jewelry (spelled jewellery in Britain) is articles of personal adornment, like rings, necklaces, bracelets, cuff links, and pins” [5];

“Jewellery or jewelry signifies items of personal adornment, such as necklaces, rings, brooches, earrings and bracelets. Jewellery may be made of any material, such as gemstones, precious metals or shells, besides other materials, depending on cultural differences and availability of materials. Jewellery may be appreciated because of geometric or other patterns, or meaningful symbols” [6].

Наведені визначення відрізняються повнотою тлумачення: перше констатує лише те, що дані артефакти є особистими прикрасами та ілюструє це за допомогою зазначення поширених прикладів, друге ж тлумачення є більш розлогим та додає інформацію стосовно матеріалу виготовлення, дизайну та культурної обумовленості. Подібна тенденція простежується і у решті із проаналізованих енциклопедичних тлумачень досліджуваних номінацій: визначення *An Illustrated Dictionary of Jewelry* є більш лаконічними, тоді як *Glossary of Jewelry-Related Terms* наводить більш розлогі тлумачення із залученням спеціалізованої, культурної інформації тощо.

Власне саме поняття *jewellery* (ювелірні прикраси) не є однорідним. Спеціалізовані джерела зазначають, що цей номен (одиниця терміносистеми, що іменує предмети відповідної галузі знань [2]) охоплює різноманітні типи ювелірних прикрас, тобто виступає гіперонімом стосовно таких різновидів, як:

– *fine (real, high-quality) jewellery* – прикраси, у виготовленні яких використовуються виключно благородні метали та дорогоцінне каміння;

– *costume jewellery (fashion jewelry, junk jewelry, fake jewelry, fallalery)* – біжутерія, тобто прикраси, які виготовляються із порівняно недорогих матеріалів та спочатку (з 1930-х років) випускалися у масовому продажі як аксесуар до певної

сукні, костюму тощо. Відзначимо досить зневажливе початкове ставлення мовців до цього типу ювелірних прикрас, яке зафіксовано у внутрішній формі синонімічних назв *junk* (*непотріб*) *jewelry*, *fake* (*підrobка*) *jewelry*, *fallalery* (*побрякушки*); проте, сьогодні біжутерні вироби є невід'ємною частиною ювелірного ринку, виробляються відомими ювелірними компаніями але, на відміну від виробів із дорогоцінних матеріалів, мають досить помірну ціну;

– *bridge jewelry*, яка займає проміжне місце (*bridges the gap*) між першими двома типами. Як приклад, укладачі енциклопедій наводять *sterling silver pieces* – назв прикрас, виготовлених зі сплаву срібла та інших металів, зазвичай міді, у певних пропорціях.

Як бачимо, розподіл на перші три різновиди прикрас ґрунтуються на використанні тих чи інших матеріалів при їхньому виготовленні. Інший розподіл вибірки на підгрупи можливий на основі зовнішнього вигляду прикрас, а саме:

– *figural jewellery* – прикраси, форма яких імітує реальні об'єкти (метеликів, ящірок, квіти і т.д.); цікавим видається той факт, що інші прикраси, які не імітують форму реальних об'єктів (а їх набагато більше), не отримують окремої назви, тому робимо висновок, що номінуються лише ті групи прикрас, які не відповідають стандартному, еталонному взірцеві ювелірних виробів;

– *bling bling* – американський сленговий номен на позначення великих, показних, як правило інкрустованих діамантами прикрас. Номен з'явився наприкінці 1990-х років завдяки відомій реперській групі *Cash Money Millionaires*. Подібні прикраси із дорогоцінних матеріалів є досить популярними серед відомих представників сучасного хіп-хопу, а серед їх шанувальників розповсюдженими є більш дешеві прикраси із матеріалів, що імітують діаманти та золото.

Відповідно до місця носіння, досліджені назви ювелірних прикрас у свою чергу також можна поділити на 6 блоків соматичної локалізації, а саме: прикраси для голови, прикраси для шиї, прикраси для рук, прикраси для тулуба, прикраси для ніг та прикраси статевих органів. Цікавим є те, що саме соматична класифікація є основою для розподілення інформації у одній із досліджуваних енциклопедій – *Glossary of Jewelry-Related Terms*, тоді як в іншій – *An Illustrated Dictionary of Jewelry* – наводиться список ювелірної термінології у традиційному алфавітному порядку. На перший погляд, саме перший тип розподілу матеріалу – за соматично локалізованими групами – є більш зручним для користувача енциклопедії.

Проте, слід зазначити, що дане лексикографічне джерело, окрім соматичних груп, виокремлює до того ж наступні блоки: прикраси, які виконують певні спеціальні функції, назви різноманітних компонентів та складових прикрас, типи оправ для каміння у виробі та назви ювелірних комплектів. Вважаємо, що подібний розподіл матеріалу ускладнює як тематичну, так і кількісну класифікацію, оскільки соматичні групи пересікаються із функціональними та іншими групами. Так, наприклад, у ролі талісманів (відповідні номени відносяться до однієї – функціональної групи прикрас) можуть виступати як прикраси для рук (персні, браслети), так і прикраси для шиї (медальйон, підвіска), до комплектів входять прикраси для рук, голови та шиї тощо (номени, що їх позначають, включені у різні соматичні підгрупи).

В межах аналізу соціокультурного аспекту виділяємо соціальне призначення ювелірних прикрас, яке лягло в основу їхньої мотивації. Це у першу чергу проявляється у назвах тих прикрас, які позначають належність того, хто її носить, до певної групи, тобто ці прикраси мають ідентифікаційні функції. Зазначимо, що ця функціональна спрямованість відзначається в основному у різновидах обручок.

Серед подібних прикрас використані у дослідженні енциклопедії виокремлюють *Masonic rings*, прикрасу яка символізувала належність людини до цього ордену. Більш сучасними прикладами слугують номінації обручок, які отримують гравці команд-чемпіонів спортивних професійних ліг або університетських турнірів:

“*championship ring* – a ring presented to members of winning teams in professional sports leagues, and, in North America, college tournaments” [6];

Цікавим прикладом прикрас, що символізують належність до певної групи, є обручки, які носять студенти та випускники одного коледжу, університету тощо. За традицією, поки студент ще навчається, емблема, зображена на персні, має бути розвернута до нього. І тільки після випуску, обручка розвертається іншим боком, так, щоб емблема була повернута назовні. Це символізує входження того, хто носить цю прикрасу, у широкий світ:

“*class ring* (also known as a graduate, senior ring, or grad ring) – a ring worn by students and alumni in the United States and Canada to commemorate their graduation, generally for a high school, college, or university. The tradition of class rings originated with the class of 1835 at the United States Military Academy at West Point. According to the *Complete Book of Etiquette* by Amy Vanderbilt, the ring should

always be worn so that the insignia faces the wearer when his or her arm is outstretched for as long as the wearer is in school; upon graduation, the ring should be turned around so that the ring faces outward, signifying that the graduate has left school and has entered the wider world. West Point custom however follows different rules. Until recent decades, Academy graduates wore their rings on the left hand. Prior to graduation, the USMA Class Ring is worn with the Class Crest closest to the heart signifying the bond to the class. After graduation, the ring is worn with the Academy Crest closest to the heart signifying the bond with the Academy” [6];

До цієї групи вмотивованих прикрас зараховуємо і назву обручки, яку носять чоловіки нетрадиційної сексуальної орієнтації, щоб показати свої переконання:

“eclarian ring – ring worn by gay men to represent their beliefs. This ring has a separate centre which rotates” [5].

Поряд із розглянутими номінаціями обручок, які вмотивовані ідентифікаційною функцією, енциклопедичні джерела фіксують також найменування булавки, що також вказує на приналежність носія до певної групи людей. Цей тип булавок зазвичай називають *membership pins*. Серед них, зокрема, найменування булавок, які отримують кандидати на вступ у різноманітні братерства та сестринства (університетські чоловічі та жіночі клуби в США). За традицією вони мають носити цю прикрасу до посвячення у повні члени цих організацій:

“pledge pin – a common custom of United States fraternities and sororities in which a pin is worn by pledges for the duration of the pledging period, usually during all times not considered dangerous to do so (during sports, etc.). A pledge pin is usually given to a pledge (a new member) when they are first offered membership in a fraternity or sorority. It may be given to them following a ceremony and can be worn until their initiation in which they become a full member” [5].

Соціальне положення людини може також репрезентуватися за допомогою прикрас. Наприклад, наявність *engagement ring* на руці жінки вказує на те, що вона заручена та збирається вийти заміж. Традиційно в англійській культурі обручку на знак заручин носить тільки жінка, хоча в інших країнах обидва партнери можуть мати подібні обручки, або ж ці прикраси відсутні взагалі. Традиційно в ролі такої прикраси виступає золота обручка із одним діамантом:

“engagement ring – a ring indicating the that the person wearing it is engaged to be married. In the

United Kingdom and the United States, engagement rings are traditionally worn only by women. In other cultures men and women usually wear matching rings, which can be plain. In some cultures, engagement rings are also used as weddings rings. Conventionally, the woman's ring is presented as a betrothal gift by a man to his prospective spouse while he proposes marriage or directly after she accepts his marriage proposal. It represents a formal agreement to future marriage. Engagement rings didn't become standard in the West until the end of the 19th century, and diamond rings didn't become common until the 1930s. Now, 80% of American women are offered a diamond ring to signify engagement” [6];

Статус одруженого чоловіка чи жінки символізує весільна обручка. В США та Великій Британії цей тип прикрас носить на лівій руці, яка за певними віруваннями містить «вену кохання», тоді як у східних християн весільна обручка носить на правій руці, яка традиційно вважається рукою для клятв та присяг. Цікавим є той факт, що до XIX століття весільну обручку носила тільки жінка. Проте у зазначеному столітті американська ювелірна промисловість розпочала успішну кампанію по популяризації весільних обручок і для чоловіків, що стало традиційним для наших часів:

“wedding ring or wedding band – a metal ring indicating the wearer is married. Depending on the local culture, it is worn on the base of the left ring finger. The custom of wearing such a ring has spread widely beyond its origin in Europe. Historically, the wedding ring was rather connected to the exchange of valuables at the moment of the wedding rather than a symbol of eternal love and devotion. It is a relic of the times when marriage was a contract between families, not individual lovers. In the United States and the United Kingdom, it is worn on the left hand ring finger, while in Poland and Ukraine, it is customary for the ring to be worn on the right hand. The right hand is the traditional hand for vows or oaths. It is raised when such an oath is given, so the wedding ring would here show the sincerity of the oath. The left hand is also used for cultures that believe in the vena amoris or "vein of love" that is believed to be found in the left ring finger. The double-ring ceremony, or use of wedding rings for both partners, is a relatively recent innovation. The American jewellery industry started a marketing campaign aimed at encouraging this practice in the late 19th century. Learning from marketing lessons of the 1920s, changing economic times, and the impact of World War II, led to a more successful marketing campaign, and by the late 1940s, double-

ring ceremonies made up for 80% of all weddings, as opposed to 15% before the Great Depression" [6].

Ономасіологічний аналіз вибірки показав, що аналізована ознака відображає також і символічне призначення тих чи інших прикрас. Як правило, ці прикраси символізують певні відношення між особами, які їх носять. Так, наступна прикраса, назва якої вмотивована цією функцією, символізує вічні стосунки між партнерами:

"eternity ring – a ring symbolizing eternity with a partner. Eternity rings are rings with stones, usually diamonds, of the same cut and size, set in one row all around the ring. The stones are usually round or square, and the setting is usually either claws or a channel setting. When the stones do not continue around the entire ring, but stop halfway around the finger, it is called a half-eternity ring" [6].

Зазвичай подібні каблучки прикрашені діамантами, а саме це коштовне каміння є символом вічності (як, наприклад, у фразеологізмі *diamonds are forever*, оскільки діамант є найтвердішим мінералом у світі).

Висновки. Спеціалізовані енциклопедичні джерела містять інформацію стосовно 300 номінацій ювелірних прикрас. Відповідно до місця носіння, досліджені назви ювелірних прикрас поділяються на 6 блоків соматичної локалізації, а саме: прикраси для голови, прикраси для

шиї, прикраси для рук, прикраси для тулуба, прикраси для ніг та прикраси статевих органів. Енциклопедичні тлумачення зазначають належність певного об'єкту до класу ювелірних прикрас, описують форму ювелірних виробів, вказують місце носіння, суб'єкта носіння та особливості використання тієї чи іншої прикраси. Відмінності дефініцій назв ювелірних прикрас у загальному та спеціалізованих словниках полягають в об'ємі та детальності інформації про дані артефакти.

В межах аналізу соціокультурного аспекту виділяємо соціальне призначення ювелірних прикрас, яке лягло в основу їхньої мотивації. Це у першу чергу проявляється у назвах тих прикрас, які позначають належність того, хто її носить, до певної групи, тобто ці прикраси мають ідентифікаційні функції. Зазначимо, що ця функціональна спрямованість відзначається в основному у різновидах обручок. Ономасіологічний аналіз вибірки показав, що аналізована ознака відображає також і символічне призначення тих чи інших прикрас. Як правило, ці прикраси символізують певні відношення між особами, які їх носять.

Перспективою проведеного аналізу є дослідження особливостей вербалізації концепту JEWELLERY в англійському дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. History of Jewellery. URL: <https://ghidomasson.livejournal.com/2495.html> (дата звернення: 10.06.2022).
2. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
3. Smith B. Beyond Concepts: Ontology as Reality Representation. URL: <https://ontology.buffalo.edu/bfo/BeyondConcepts.pdf> (дата звернення: 10.06.2022).
4. Laurence S. and Margolis E. Concepts and Cognitive Science. URL: <https://www.cs.nyu.edu/courses/fall07/G22.3033-006/CCS.pdf> (дата звернення: 10.06.2022).
5. An Illustrated Dictionary of Jewellery. URL: <https://www.allaboutjewels.com> (дата звернення: 10.06.2022).
6. Glossary of Jewelry-Related terms Jewellery. URL: <https://www.en.wikipedia.org> (дата звернення: 10.06.2022).